

Läs

Tidskrift för Läkepedagogik & Socialterapi

Nummer 16
Juni 2012
Pris 70 kr

Tema
FRITID

Presentation
STIFTELSEN VINDROSEN

Innehåll nr 16/2012

Presentation Vindrosen

Med fantasi och lek	4
blir människan hel	
Med Polstjärnan och Vindrosen som trygga vägvisare	9
Faktaruta	11

Fokus Fritid

Fritid – lika med tid att vara fri? Essä	12
Kulturen är viktig – Intervju med Katharina Karlsson, Haganäs musikteater	16
Fritid och egna intressen hör ihop – Intervju med Christofer Martinson, Södertälje Fritid	22
Galoscher, paraplyer & eldiga damer Haganäs-arbetstagarnas besök i riksdagen	28
Per Lodenius om riksdagsbesöket	31
Det surrar på onsdagar på Saltå By – Om fritidsaktiviteter i byn	32
Hästar stärker kropp och själ	34
ILG-dagen 2012	36
Krönika Fritid	37
Med ECCE i Lahtis.....	38
Fritid norröver!	41
Annonser	42
Kalendarium	43

Redaktion

Ansvarig utgivare

Värna – www.varna.nu
Paula Hämmäläinen-Karlström
Varje författare ansvarar själv
för artikelns innehåll.

Redaktion

Paula Hämmäläinen-Karlström
Astrid M Källström
samt Värnas KOM-grupp

Grafisk gestaltning

Astrid M Källström

Produktion

Mandarin AB
Wedavägen 18A
152 42 Södertälje
08-554 246 70
www.mandarinab.com

Omslagsbild

Christofer Martinson

Kontakt

Värna
Tunaindustriaväg 2
153 30 Järna
08-551 715 30
sekreterare@varna.nu

Annonsera i LäS

Helsida 4 000 kr, halvsida 2 000 kr,
kvartssida 1 000 kr

Bankgiro 5020-5681

LäS på nätet

www.varna.nu
ISSN 1654-2037

Tema *fritid*

Här kommer sommarens nummer av Värnas tidskrift *Läs* med ett tema som passar fint till säsongen: Fritid. Med denna utgåva vill *Läs*-redaktionen ge olika perspektiv på fenomenet fritid. Vilken innebörd har fritid? Hur kan man resonera kring den? Upplever vi tillståndet som befrielse från plikter, lycka eller kan det till och med bli en belastning? Har människor med funktionsnedsättningar andra behov beträffande gestaltning av fritiden? Hur kan fritiden för funktionsnedsatta se ut?

I detta nummer försöker vi närma oss temat utifrån olika synvinklar. Vi förmedlar inblick i fritidsaktiviteter som Värnas verksamheter erbjuder och belyser omvärldens fritidsprogram för människor med funktionsnedsättningar. I denna utgåva finner ni dessutom en essä med reflektioner kring begreppet fritid. Som vanligt innehåller *Läs* artiklar om ILG-dagen och ECCE-mötet. Nytt i detta nummer är att några arbetstagare från Värnas verksamheter har bidragit med egna artiklar. Roligt, tycker vi på redaktionen!

Läs-redaktionen valde för nummer 16 att porträttera en verksamhet som ligger ute i landet: Stiftelsen Vindrosen i Skåne. Verksamheten grundades på 90-talet och har sedan dess vuxit sig stor, från att inledningsvis bedriva särskola med ett boende till en antroposofiskt orienterad helhetslösning som erbjuder barn och ungdomar med särskilda behov grund- och gymnasiesärskola, tre boenden med olika inriktningar samt daglig verksamhet.

Här vill vi även göra er uppmärksam på Värnas engagemang under Almedalsveckan, där förbundet medverkar i två seminarier med inriktning på kreativ mångfald inom skola och omsorg samt allmännyttighet och former för socialt företagande. För mer information, gå in på Värnas hemsida: www.varna.nu

Återstår för oss bara att önska er en inspirerande och angenäm läsning samt en trevlig och solig sommar!

Varma hälsningar från *Läs*-redaktionen och kansliet

Astrid M Källström

Paula H.-Karlström

Med fantasi och lek blir människan hel

Porträtt av Stiftelsen Vindrosen i Vallarum

Efter en timmes bilresa från Lund genom ett vårligt Österlen där fälten i mars månad spirar av vårgrönska, kommer vi, rektor Mikael Retsler och jag, till byn Fränninge och skolorna Vindrosen och Polstjärnan.

Idag har de storkollegium vilket innebär att lärare, rektor, LSS-föreståndare och medarbetare från elevhemmen samlas i salen för att gemensamt ha studium och därefter gå igenom dagsaktuella frågor. Daglig verksamhet brukar också vara representerat men har förhinder denna gång med anledning av vikariebrist.

Stämningen är hjärtlig och det märks att alla uppskattar denna gemensamma stund då man utöver att gå igenom mötespunkterna även träffas för att fika och avhandla de frågor som man inte hinner tala ihop sig om under vardagens hastiga möten. Denna gemensamma stund som äger rum varannan

vecka är "kittet" som håller samman medarbetarna från de olika verksamhetsgrenarna administration, ledning, skola, elevhem och daglig verksamhet. Det är här man ses för att tillsammans fördjupa sig i något ämne vilket ger möjlighet till påverkan, insyn och delaktighet i Vindrosens existens och framtida utveckling.

Storkollegiet om kärnvärden, mobiltelefoner och påskfirandet

Mötet inleds med studiet, ett forum för fortbildning och fördjupning av antroposofi, där man ofta samtalar om Rudolf Steiners människosyn i relation till aktuella pedagogiska frågor gällande elever och undervisningsmetoder. Intresset för vad antroposofin kan bidra med i vardagen är levande på Vindrosen och dagens studium handlar om Värnas kärnvärden. Kan de vara till stöd för att hitta det rätta förhållningssättet till vardagliga svårigheter inom den mellanmännskliga sfären?

Efter en stunds samtal om kärnvärdena och Värnas verksamhet i övrigt, övergår man till agendan, där frågor gällande eleverna och de pedagogiska frågeställningarna står i centrum. En aktuell fråga just idag gäller användningen av mobiltelefoner under skoldagen, när är det okej att ha dem på? Kollegiet vill ha en hållbar och värdig lösning som fungerar för både medarbetare, lärare och elever.

Men, hur ska man tänka när det faktiskt kan vara viktigt att ha mobilen på under lektion ifall någon som betyder mycket i ens liv försöker ringa under lektionstid?

Skolan har sedan tidigare en policy för både medarbetare och elever gällande personlig användning av mobilerna under skoltid, som säger att dem kan man ha på och använda under rasterna.

Kollegiet enas om att fortsatt följa den och förankra beslutet bland anhöriga och elever. Sedan avslutas mötet under många glada skratt när det planeras för en fest med berättelser, äggetning och påskmåltid. Jag lämnar mötet med övertygelsen att lärarna verkar glädja sig minst lika mycket åt sin skola och årstidsfesterna som eleverna gör och jag är säker på att Vindrosens påskhögtid firades på ett både högtidligt och festligt sätt med en innehållsrik saga, välplanerad måltid och en rolig äggetning.

Besök i Alexandras klass

Alexandra som är lärare på Vindrosen har två elever i sin klass, Samson och Isa. De inleder sin skoldag med en gemensam samling i salen då de också hälsar mig välkommen att gästa deras klass. Varken Samson eller Isa talar, men de tittar nyfiket på mig när vi följs åt till klassrummet där vi ståendes i en liten cirkel får lyssna till Alexandra när hon läser ett morgonspråk:

Jag ställer mig så rakt jag kan, med båda fötterna på jorden.

Jag sträcker mig så högt jag kan.

Med fingrarna rör jag vid himmelen där fåglar och molnen flyger.

I mitt hjärta förbinder jag er.

Både himmelen där uppe och jorden där nere.

Det märks att klassen har goda vanor och vet vad som ska hända, så när samlingen glider över till morgonperiod och bildkommunikationsövningar, deltar Isa intresserat. Med Alexandras stöd visar hon för mig hur hon arbetar med de tre ord hon har fått att öva på idag. När det sedan blir sång och Alexandra sjunger "Hoppe, hoppe hare," med stöd av tecknen, så är Isa med på noterna och sjunger med hela kroppen. Det märks att Isa gillar den sången för hon är strålande glad och det kan man förstå, eftersom hon själv, med bildstöd, har valt ut visan.

Morgonperioden slutar med en gemensam promenad i skolans vårsköna omgivning. Mitt besök avslutas med gemensam fika för hela skolan. Där träffar jag eleverna, Alina och Daniel som just skrivit varsin dikt om våren (se längre ner i artikeln).

Karlavagnen

Karlavagnen är en nystartad verksamhetsgren som erbjuder daglig verksam-

het på Vindrosen. Lokalerna är nyrenoverade och jag får en initierad och trevlig rundvisning av gymnasieeleven Nils som just nu praktiserar på Karlavagnen. Sin uppfattning och syn på hur det är att vara på Karlavagnen har han beskrivit i skoltidningen *Stjärnbladet*. Vem kan göra det bättre tänker jag, så låt oss ta del av hans berättelse.

Nils om *Karlavagnen*, torsdag den 19 januari 2012:

"Varje tisdag, torsdag och fredag är jag med Christin Karlsen. Vi arbetar med betong, i det arbetet gör vi två en klocka. Det var naturligtvis min idé och ni vet väl hur mina idéer brukar sluta? Inte? Det brukar sluta i en stor katastrof. Så det är riktigt bra att ha en sådan snäll och kunnig person som Christin.

Vi arbetar också med vävning på en vävstol och det är jätte, jätte roligt men man blir så trött efter ca 20 minuter, men som ni vet är jag en sådan person.

Då gör vi en matta, några grejor har blivit klara av det jag gör. Vi har även städning med dammsugning, moppa golven och plocka undan, plockar undan gör vi naturligtvis innan vi börjar med att dammsuga och jag är så himla duktig, om ni ska tro på vad jag sitter och säger.

Innan Karlavagnen fanns på Vindrosen har vi gjort stjärnor av betong, vi har gjort marschallskålar och fågelbad. Ibland gör vi också figurer i ull som tomtar, påskharar och allt möjligt som har med årstider att göra. Ibland har det hänt att jag och hon sticker med bilen och kör till något ställe och fixar grejor till exempel i Hörby, Sjöbo och kanske på andra platser som Umeå vad vet jag? Men det hade varit riktigt roligt.

Christin är en sådan snäll och rar kvinna hon hjälper mig med allt som jag behöver hjälp med; ja inte, hur man ska lära sig och läsa för det kan jag även om det blir fel lite då och då med att tyda morgonsamlingens dikter nere på Karlavagnen. Men jag menar med ar-

presentation vindrosen

betsuppgiften och hur man mår på skoldagen. När jag är nere på dagligverksamheten på tisdagar så är det mellan klockan 9.00 och 12.40, på torsdagarna klockan 13.30 till 15.45, på fredagarna är det en kort dag för jag slutar redan efter tovlunchen.”

Reflektion

Nils berättar om flera viktiga inslag som är det där ”lilla extra” man får vara med om att både gestalta och uppleva på en antroposofisk verksamhet. Då tänker jag på hur det kulturella på ett naturligt sätt vävs in i arbetets vardag. Det finns en dikt att reflektera kring och det finns utrymme för att öva improvisationsteater med Christin som är arbetsledare på Karlavagnen. Hon och Nils visar mig spontant en övning de brukar göra för att både släppa loss fantasin och ha det trevligt. Det är sådana stunder som gör att vardagen inte längre är grå, utan fylld av färger och lust att experimentera. Helt plötsligt infinner sig några magiska ögonblick av fritid, en tid fylld av något annat än att arbeta, då fantasin kan ge nya krafter från lekens värld och därigenom beliva arbetet med ett nytt innehåll. Som besökare lägger jag märke till hur gärna Nils är med på improvisationsövningarna och jag menar att här finns verkligen något viktigt att lyfta fram; människan är inte bara en arbetande individ utan också en skapande, lekande person som behöver och mår gott av stunder av fritid även på jobbet. När fantasi och lek får plats i vardagen blir människan mera hel.

Text: Paula H.-Karlström

Foto: Astrid M Källström

Vårdikterna

Vår I

Solen skiner starkt.

Djuren springer och rullar sig på marken.

Insekter, bin suger nektar på blommor.

Varmt, solen är skön.

Alina

Vår II

Solen skiner starkt.

Kon är ute på ängen och betar.

Humlor och bin surrar.

Solen värmer varmt.

Daniel

Med Polstjärnan och Vindrosen som trygga vägvisare

I runt 15 år har den läkepedagogiska grundsärskolan Vindrosen funnits i Vallarum, ett litet samhälle i utkanten av byn Fränninge i östra Skåne. Nuvarande LSS-föreståndare Wanja Persson kom 1998 till Stiftelsen Vindrosen.

Redan året innan hade stiftelsen fått tillstånd att bedriva grundsärskola och boende enligt LSS. Målgruppen är sedan verksamhetens start ungdomar med diagnos inom autism-spektrat samt utvecklingsstörning.

Sedan 1998 har mycket vatten runnit under skånska broar, och Vindrosen har vuxit till sig. Utöver grundsärskolan

Vindrosen och boendet Vallarum som funnits sedan starten uppstod efter några år nya behov och verksamheten utökades 2001 med ytterligare ett boende: Birkarum. Medan Vallarum tar emot elever som har större behov av personligt vuxenstöd, är Birkarum ett boende för elever som klarar sig med lite mindre stöd. Samma år fick verksamheten också tillståndet att bedriva

gymnasiesärskolan som döptes till Polstjärnan. 2004 öppnade korttidsvistelsen Gammelgården Origon som tar emot elever under korta perioder, men är också lokal för fritidsaktiviteter. Särskilt omtyckt bland ungdomarna är att använda den gamla korsvirkesbyggnaden för att bjuda in till disco – ett bra sätt att hålla kontakt med gamla klasskamrater och bygga upp ett eget socialt nätverk. Slutligen kompletterades skolorna och boende-enheterna i föl med Karlavagnen, en daglig verksamhet med tillverkning av bland annat textilier, mattor, betongkrukor och levande ljus.

Men gestaltningen av fritiden är mer omväxlingsrik än att bjuda in till disco. Efter skolavslutningen ordnas sommarprojekt av varierande karaktär. Medan det kan vara aktuellt med stensättning på gården, att bygga utemöbler eller att ägna sig åt andra hantverks- och fastighetssysslor under morgontimmarna, är det bara att släppa loss efter egna intressen på eftermiddagarna. Särskilt populärt bland eleverna är brottnig, simning och traktor-pulling! Varje sommar erbjuder verksamheten sina elever korta semesterresor inom Sverige – i år kommer ett gäng att åka iväg till Gotland för att utforska öns natur och kultur.

Ridning på schemat

Men roligt har eleverna inte bara under sommarmånaderna. I gränslandet mellan skoltid och fritid ligger skolämnet idrott och hälsa som Stiftelsen Vindrosen gestaltar med ridning. Ämnet är omtyckt bland eleverna och när jag hälsar på verksamheten i början av maj ser jag hur ivriga ungdomarna är att ta på sig sina ridkläder, innan det bär iväg till stallet i Blentarp. Där tas de emot av Hrafnkell Karlsson, kunnig islandshästryttare och ridlärare. Varje elev får närma sig ridningen efter egen förmåga och lär sig i sin egen takt att rida. Eleverna är uppdelade i tre grupper och börjar med att hantera hästar, för att sedan lära sig rida i paddocken och slutligen njuta av ridningen i östra Skånes böljande natur. Att lära sig hantera hästar och ta kommando över ett starkt djur är en stor utmaning som alla elever hittills klarat av – och det stärker självförtroendet enormt.

För elevernas välmående görs dock mycket mer. Verksamheten erbjuder behandlingar som exempelvis terapeutiskt bad, insmörjningar och massage, och det ägnas mycket gemensam tid åt musik, sång, högläsning och spelstunder.

Stiftelsen Vindrosens filosofi är att arbeta elevcentrerat och bottenar i en antroposofisk människosyn där stor vikt läggs på att stärka det friska i varje människa för att gynna utvecklingen på bästa möjliga sätt. Och filosofin bär frukt i det praktiska! Under mitt besök på Stiftelsen Vindrosen berättar Wanja Persson för mig om pojken som har gått stiftelsens grund- och gymnasiesärskola och som nu är redo att gå vidare till en lokal särskola som utbildar inom linjen handel och service. Efter avslutad särskolelinje kan han eventuellt komplettera sin utbildning på folkhögskolan i Eslöv, hoppas Wanja. Både Vindrosen och Polstjärnan har för eleven varit trygga vägvisare som hjälpt honom att vandra längs livets röda tråd och hitta sin egen individuella väg in i vuxenlivet och ut i samhället.

Tonvikt på det konstnärliga

Vindrosen och Polstjärnan arbetar enligt läkepedagogiken som bland annat lägger tonvikten på en konstnärligt utformad undervisning. Kännetecknande för både boende och skola är att själslivets tre grundelement tanke, vilja och känsla ska stimuleras och förenas i harmoni med varandra. Struktur och

kontinuitet lyfts fram genom tidsloppets gestaltning, det vill säga genom dygns-, vecko- och årsrytm. I kombination med den dagliga verksamheten Karlavagnen erbjuder stiftelsen Vindrosen barn och ungdomar med särskilda behov en antroposofiskt orienterad helhetslösning som än så länge är den enda av sitt slag i Skånes öppna landskap.

Text: Astrid M Källström

Foto: Astrid M Källström, Vindrosen (ridning)

Fakta:

Stiftelsen Vindrosen,
Vallarumsvägen 143-12
275 68 Vollsjö

Skolorna Vindrosen och Polstjärnan
Antal elever: 13, mellan 9 och 18 år
9 boende-elever, 3 elever på korttidsboende

Rektor: Mikael Retsler
LSS-föreståndare: Wanja Persson

Medarbetare: Alexandra Gitsér, Ann Greij, Kristoffer Johansson, Josef Hjertzell, Mats Olsson, Tom Thomsen, Martin Andersson, Lars Helgesson, Katrin Westerlund

---

Fritid – lika med tid att vara fri?

Vad menar vi med att tiden är fri och vad betyder ordet fritid för oss? Är det något som vi bara har under den fria tiden? Eller kan vi ha fri tid på jobbet, tid som vi förfogar över själva?

Det finns idag nya tankar om vad fritid kan innebära om man närmar sig fritidsbegreppets kvalitativa, upplevelsebaserade innebörd och betydelsen av att känna sig fri som människa.

Känna sig fri kan man göra överallt och närsomhelst och då har man i en bemärkelse fritid. Det är förstås inte det vi vanligen menar när vi pratar om fritiden, så vad kan man mena med begreppet fritid?

Låt oss syna det lite närmare.

Kort historik

Historiskt har människan före 1900-talet inte förfogat över sin tid och alltså inte heller behövt något uttryck för fri tid.

På 1700-talet, var fritid detsamma som "Den tid man är fri från (en periodiskt uppträdande) sjukdom (i synnerhet frossa)." (Svenska Akademiens ordbok) På 1900-talet bestod den av "den del av

dygnet och veckan som inte upptas av arbete, måltider och sömn." (Nationalencyklopedin 1992)

På 2000-talet beskrivs den så här: "Fritiden i sin vidaste bemärkelse har så mycket att erbjuda. Den ger glädje åt miljoner, utvecklar, informerar och breddar horisonterna, frigör impulser (kreativa, fysiska och bildande), vilket skapar förutsättningar för människor att förverkliga sina inre möjligheter. Men viktigast av allt skapar fritiden livskvalitet för alla [...]. Den kan stimulera till ett livslångt lärande samtidigt som den berikar människors liv." (Chris Smith, minister i Tony Blairs regering 1999).

Själva ordet fritid fick vi först med 1800-talets industriella revolution när det blev viktigt att särskilja arbete från fritid. Människan blev både en yrkesmänniska och en privatperson där den senare förfogade över fritiden. Det fria associeras med privatpersonen efter-

som den arbetande människan inte styrde över vare sig sina egna insatser eller sin tid. Kampen om att för varje människas del erövra tid som inte bara bestod av "arbete, måltider och sömn" handlade inte bara om en tidsdimension utan lika mycket om en kvalitetsdimension enligt devisen "människan är först människa, när hon är fri."

Nya perspektiv på fritid som begrepp och dess innebörd

Idag har vi även ett vetenskapligt begrepp för fritid, *leisure*, som lyfter fram fritidens betydelse som kvalitet. *Leisure science* eller fritidsvetenskap, handlar om individens behov av livskvalitet och välbefinnande. Tillgodoses de, kan vi ha fritid även under lönearbetstid, vilket inte ska tolkas som att detta ersätter fri tid, utan som en möjlighet att skapa en högre livskvalité. Med ett förnyat fritidsbegrepp som pekar på vikten av en helhetssyn när det gäller de mänsk-

liga behoven av livskvalitet och välbefinnande även på arbetet, närmar vi oss möjligheten till att människan inte bara föds fri utan kan uppleva sig vara fri livet igenom.

Modern fritidsvetenskap definierar fri tid enligt följande kriterier:

- inre motivation
- upplevd frihet
- livsmakt

Dessa leder till känslan av högre livskvalitet, ökat välbefinnande och bättre självkänsla. De kan också tjäna som utgångspunkter för att undersöka om vi har fritid i vårt liv. Denna personliga undersökning kan man utvidga till att omfatta även arbetstiden till exempel. Då tänker jag på "livslångt lärande" och "förutsättningar för att förverkliga sina inre möjligheter" som Chris Smith i citatet ovan definierar som frihetsfaktorer. Har jag sådana inslag i mitt yrkesliv har jag alltså fritid under lönearbetstid

essä fritid

vilket enligt Smith också ger en högre livskvalité. Utgår man ifrån denna kvalitativa aspekt för att förstå fri tid så kan det vara värt att ägna ordet fri en tanke. Blir tiden fri om människan känner sig fri?

Fri är människan i den mån hon i varje ögonblick av sitt liv förmår vara sig själv trogen.

Rudolf Steiner ger ordet fri sin egen betydelse när han säger: ”Fri är människan i den mån hon i varje ögonblick av sitt liv förmår vara sig själv trogen.” Då finns inte den mätbara tiden med men ändå beskriver han något av det som vi värdesätter med vår fritid – möjligheten att intressera oss för något vi själva valt och vill ägna oss åt eller utveckla när inga krav ställs på oss. Betyder det att när vi är fria och själva kan bestämma över vår tid och dess innehåll så är vi närmast oss själva, det vill säga trogna oss själva, i det vi vill vara och göra? Ja, så föreställer jag mig att det kan tolkas. Tid som är fri låter oss vara fria. Steiners bestämning av ordet fri i relation till det mänskliga varat och dess förutsättningar, att vara sig själv trogen, har enligt mig en koppling till det moderna fritidsbegreppets kriterier om inre motivation och livsmakt.

Steiners uttalande om att ”förmå vara sig själv trogen” känner vi säkert igen ifrån arbetslivet i det som definieras av vår önskan att förverkliga sig själv. Att få uppleva lyckan av att ens förmågor och talanger tas till vara i arbetet. Inom denna sfär har vi utrymme för frihet när vi utifrån egen motivation, får göra det vi brinner för och därigenom befästa att vi har viss makt att styra över vårt liv.

Förlust av egenmakt – förlust av fritid?

Om känslan av att vara fri är knuten till känslan av att styra över sitt liv förstår man att förlust av egenmakt leder till ofrihet, vilket förklarar varför till exempel semestrar och ledigheter för många människor innebär en enorm utmaning.

Tänker vi utifrån det socialterapeutiska perspektivet till exempel, vet vi att människor med intellektuella förståndshandikapp har svårt med att förutse framtiden och att själva strukturera sitt liv. När en välkänd struktur förändras och arbetsdagarna blir lediga så förlorar man kontrollen över sin tid och sitt liv. Semestern kan bli något rakt motsatt till vad den är menad att vara.

I stället för att framstå som en ledig tid fylld av vila, rekreation och det man vill göra, förvandlas den till något hotfullt.

Man ställs inför upplevelsen av att den invanda trygga vardagen förvandlas till en omätlig tidsrymd med okänt innehåll, som det inte går att kontrollera. Risken finns att friheten då ställer oss inför en fri tid som upplevs ångestfylld och då är det inte längre fritid.

Vad kan vi göra åt det? Jo, det vet säkert alla. Skapa en känsla av att ha makt över sitt liv och sin tid som motsvarar de egna individuella behoven. Lyckas det, infinner sig trygghetskänslan och livskvaliteten igen, oavsett om tiden officiellt är arbetstid eller fritid.

För att svara på min inledande fråga om vad fritid är, skulle jag vilja säga att det är något vi har, när vi upplever oss vara fria och ha makt över vårt liv. Vilket inte alltid följer avtal, kalendrar och yttre bestämmelser. Det är en livskvalitet.

Text: Paula H.-Karlström

Foto: Solåkraby, Astrid M Källström, Värna (i kronologisk följd)

Kulturen är viktig

– eller hur man lär en tvåtaktsmotor att dansa vals

Jag träffar Katharina Karlsson en eftermiddag i mars för att samtala om Haganäs och fritid, två samtalsämnen som lätt associeras med ett välkänt konstnärligt uttryck – Haganäs musikteater. Det finns två egenskaper som skådespelarna i Haganäs musikteater har gemensamt med många andra teatergrupper: de är amatörer och älskar teater.

Det som skiljer ensemblen från andra är gruppens sammansättning: Några inom teatergruppen har en funktionsnedsättning som märks mer, andra lever med en som är mindre påtaglig. Men alla – boende, arbetstagare och medarbetare – har med stor entusiasm valt att vara med i teaterprojektet. Gemensamt står de för en konstnärlig prestation som leds av ett antal eldsjälar, bland annat Katharina Karlsson, som med sitt kulturskapande arbete på ett medvetet sätt främjat de funktionsnedsattas utveckling mot ett liv som vuxen – en hörnsten inom socialterapi.

När Katharina och jag möts ligger en kall och fuktig dimma över Haganäs. För att undkomma vårvinterns kyla väljer vi att slå oss ner i (teater-) salen Kontiki, som med sin färgsättning, sitt ljus och sitt organiska inredningsmaterial utstrå-

lar en välkomnande och varm stämning. Rummet med sin breda scen och stora ridå andas teater, här har skådespelarna sjungit och repeterat, skapat och tvivlat, och slutligen delat glädje över lyckade teaterprojekt som Robin Hood och Peer Gynt.

Jag är nyfiken att få höra mer om teaterprojektet och när det startades. Har teatergruppen funnits sedan verksamheten startades på 80-talet?

Katharina: Nej, teatergruppen har inte funnits lika länge som Haganäs, utan den kom igång på riktigt för ungefär tio år sedan. Vi har ju haft ett kulturliv tidigare också – årsfester, julspel och något till Mikaeli. Det var delvis yttre anledningar som triggade igång ett kontinuerligt kulturarbete. 2002 bestämde sig Klockargården för att stänga

tidigare på onsdagar, och eftersom de flesta av våra boenden jobbade på Klockargården, ville vi fånga upp den extra lediga tiden mellan arbete och fritid. Det var då vi startade kören som hade sitt första uppträdande inom ramen för Johanni-spelet på det stora nordiska midsommarmötet 2003. Sedan har vi ju våra förebilder, till exempel Sannagård som sedan länge haft teater med sina boenden och medarbetare. De brukade visa sina pjäser på Majdagarna och jag minns att jag berördes av glädjen de utstrålade i sitt arbete och av att alla fick vara med!

Varifrån kommer ditt engagemang för teater? Vilka är dina personliga drivkrafter?

Katharina: Just att göra teater är kanske inte tydligast i min bakgrund, utan

mitt engagemang bottnar mest i musik och rörelse. Jag är eurytmist, det är min utgångspunkt. I teatergruppen samarbetar jag med Sigrid Ogland som är dramapedagog, och vi har ett fantastiskt fint samarbete! Sedan har vi kompletterat gruppen med två musiker, Hasse Sedemark som är orkesterledare och Hélène Blomqvist som står för sången. Agneta Darsell är konstterapeut och jobbar bland annat med kulisser, rekvisita och en del kostymer. Detta är tillsammans med engagerade medarbetare på Haganäs kärntruppen för musikteatern. Sedan har vi ett samarbete med en danslärare, som har lärt oss dansa vals, så att vi alla kan snurra runt ordentligt!

Vidare har säkert mitt liv inom det läkepedagogiska och socialterapeutiska arbetet, där det finns en kulturtradition och där man brukar spela spel och vårda

fokus fritid: haganäs musikteater

årsfesterna också spelat en viktig roll. Det har från början varit min uppgift på Haganäs att hitta vårt sätt att ge form och innehåll åt fester, högtider mm.

Varför är det viktigt att ha ett aktivt kulturliv?

Katharina: Det finns många svar på det. I pedagogiska sammanhang brukar jag citera Schillers estetiska brev, där han skriver: "Människan är bara människa när hon leker." I leken möter det formlösa en form i och för stunden. Konst är för mig den här lekande delen av livet, som inte har något annat syfte än att vara skapande i nuet. Det som skiljer människan från naturen är förmågan att själv bli skapande.

Vi lever i en värld som kännetecknas av många polariteter, ett exempel i våra verksamheter är uppdelningen mellan arbete och boende/fritid – och så ett tomrum däremellan. Det liknar mest en tvåtakts motor, effektiv och bra. Men tar man med konst och kultur, så dansar man vals, då blir det en tre-fjärdedels takt. Och visst är det skillnad!

Schiller beskriver i sin dramateori teaterns pedagogiska inverkan. Han menar att ett syfte för teatern är att människan lär sig genom inlevelse att bära sitt öde och att bli orädd. Har du upplevt att skådespelarna genomgått en liknande mognadsprocess?

Katharina: Ja – med tanke på en persons utveckling kan det betyda mycket att få spela en roll. Skådespelaren som spelade Peer Gynt till exempel har gjort en fantastisk resa från att ha stått som betraktare utanför allt som hade med teater att göra till att vilja och våga ta en

huvudroll. Han har haft svårt att komma över trösklar – svårt att komma från lägenheten till arbetet, svårt med alla sorters övergångar, och jag ser att rollen har betytt mycket för hans utveckling, för att kunna hantera situationer i vardagen.

Det intressanta är att det inte var planerat. Han ville spela den rollen, men det var en oerhörd chansning. Så blev det en av de tydligaste mognadsprocesser som jag har sett. Egentligen skulle man kunna berätta en utvecklings saga om var och en av skådespelarna. Att få stödja och vara delaktig i sådana utvecklingssteg är min drivkraft i arbetet med musikteatern.

Finns det fler sätt hur teatern kan stärka självkänslan?

Katharina: Vi gjorde en utvärdering där vi frågade gruppen, vad den hade lärt sig och vad som var bra med att spela teater. Svaren som vi fick var ungefär så här: "Jag har blivit modigare", "Jag vågar mer", och många uttryckte tillfredställelse över att har lyckats göra någonting tillsammans som kändes väldigt svårt att göra ensam.

Att uppleva och övervinna scenskräck är ett exempel för detta. Scenskräcken liknar något slags dödsångest, man måste ta sig igenom, hur hemskt och omöjligt det än känns. Vi är ganska måna om att spela på en riktig scen med riktig publik och inte bara för oss själva, då har man chansen att möta sina rädslor och växa som människa.

Våra skådespelare är människor som inte så ofta står i strålkastarljuset. Så bara det, att få några gånger i sitt liv ta

emot en hel teatersals applåder, det är ju stort. Att stå med namn i ett program, det är ganska fantastiskt.

Sedan finns det en annan viktig aspekt. Karl König beskriver i ett föredrag att vi människor har masker, många olika roller som vi i vanliga fall lätt flyttar emellan. Har man en funktionsnedsättning så har man färre masker att växla emellan. Man är den man är, hela tiden – på gott och ont. Teatern ger möjlighet att gå in i en annan roll, att kunna slippa vara "Max" en stund. Att leva med en funktionsnedsättning kan innebära en sorg över att alltid behöva vara samma, att inte komma vidare.

Varför teater och inte någon annan konstform? Vilka är fördelarna?

Katharina: Teater är ju så mycket mer än att spela på en scen. En teaterupp-sättning rymmer många andra konst-former – vi syr kläderna själva, vi målar kulisserna, vi gör rekvisita, vi har en orkester, vi sjunger, vi formger programmet. Teater är ett allkonstverk och att lära sig vad som behövs för att sätta upp en pjäs från början, det är lärorikt för oss alla.

Vad gör teatergruppen just nu?

Katharina: Just nu befinner vi oss i en fas där vi för en dialog på Haganäs för att förankra vårt kulturliv ännu bättre i hela verksamheten. Själva arbetet har tagit en paus, det är nyttigt att få längta efter en fortsättning: hur ska det gå vidare och vad ska vi arbeta med, vilket tema? När vi har kommit igång med en ny pjäs, blir det i regel ungefär två timmars repetition per vecka, inför en föreställning förstås lite mer.

Att leva med en funktionsnedsättning kan innebära en sorg över att alltid vara samma.

---

fokus fritid: haganäs musikteater

Men fritidsintressen är ju mycket mer än teater för dem som bor och arbetar på Haganäs: de går på datakurs, bowlar, simmar, tränar, gör korgar och sjunger i kör, träffas på onsdagskaféet eller på fredagsdansen – musikteatern är en liten men viktig del, det får man inte glömma,

Hur många är ni i gruppen?

Katharina: Ungefär 30-35 arbetstagare och boende och 10-15 medarbetare, så vi hamnar på en grupp på 50 personer – en ståtlig ensemble som arbetar i mindre grupper: orkester, hantverk och drama.

På vilket sätt kan teater vara en mötesplats för att skapa relationer?

Katharina: Man kan säga att teaterarbetet förbinder de olika enheterna inom Haganäs, grupper och individer som inte möts till vardags – inte bara arbetstagare och boende, utan också medarbetare. Teatern är den platsen där vi kan se och uppleva Haganäs som en gemenskap i vardande. Det är annars inte så ofta som vi alla träffas, kanske fyra/fem gånger per år på vår nobelfest, på valborg, på maskeraden och julfesten. Teatern ger oss en liten dos av samhörighet varje vecka.

Det är ju inte märkligare än så: jämför med ett företag som använder sig av olika aktiviteter för att skapa solidaritet och identitet på arbetsplatsen! Det fungerar: vår teaterverksamhet inkluderar dessutom boende, arbetstagare, medarbetare samt arbetsledare, kontorsfolk och vaktmästare – alla!

Ett av våra kärnvärden är "individuellt liv i gemenskap". Det är lätt att prata om

gemenskapen, men den måste vårdas. Det ser så himla fint ut på pappret, men var blir gemenskapen synlig? Hur håller vi den levande? Vad gör den med oss? Nu när vi har en teaterpaus berättar många att de saknar någonting, svårt att säga vad – men livet blir lite blekare.

Vilken är din största behållning av arbetet med Haganäs-musikteater?

Katharina: Jag är nog ganska mycket projektmänniska, så det passar mig bra att bygga upp ett projekt och ha ett tydligt mål. Och så behöver jag utmaningar, för det är ju ett vågspel och ett modprov, att jobba med en så pass stor grupp, boka en offentlig scen som vi gjorde med båda uppsättningarna, sätta ribban så högt – det är den ena sidan. Den andra sidan är att få dela allas glädje och se hur alla växer. Detta är både drivkraften och behållningen. Att vara människa är att hjälpa varandra att utvecklas, att bli både tryggare och modigare.

Var ligger utmaningarna för dig? Var ser du utvecklingspotentialen?

Katharina: Största utmaningen är att överhuvudtaget upprätthålla ett kulturliv värt namnet. Vid sidan av ett enormt stöd och en stor entusiasm på Haganäs, finns även hos oss inre och yttre hinder lite här och var. Många arbetstagare skulle föredra att gå hem i stället för att repetera, medarbetarnas scheman måste anpassas till övningstiderna, allt kostar pengar, tar tid från annat.

Kulturlivet i en verksamhet bekostas ju till största delen av vårdavgiftspengar och lever av "gåvopengar" från alla enheter – då måste just inriktningen på

kultur verkligen viljas av alla. Många tycker att det är fantastiskt med Glada Hudiks "Elvis" på Cirkus och TV-serien "I en annan del av Köping" osv. Men att se betydelsen av det här lilla formatet, att hålla ut i flera år utan spektakulära resultat, det sker inte av sig självt. Det är inga problem när man har haft en föreställning, då tycker alla: "Wow, vad bra!" – Men ett år innan, när man är mitt ute i ödemarken ...

En annan utmaning är framtiden. Jag håller utkik efter någon som vill och kan ta över min roll om några år. Kanske hitta någon som kan sätta upp den efterlängtrade musikalen?

Samtidigt blir ju skådespelarna äldre, det kanske blir pensionärsteater så småningom? Det kan finnas något annat som gruppen behöver då. Ingen ska behöva göra bort sig eller känner sig löjlig, för att det av någon anledning inte passar att spela teater. Alla ska behålla sin värdighet.

Men även om vi skulle lägga ner idag, så blir ju det som vi har åstadkommit, alla steg vi har tagit inte mindre värda för det. Teater är en konst som lever i nuet!

Utmaningen är att vara öppen för det som vill bli till.

Vad önskar du dig för Haganäs musikteater?

Katharina: En sak som jag önskar mig för hela gruppen, är att få gå och se mera teater, att få andra referensramar och ny inspiration. Men även det är ju förstås en kostnadsfråga, för vi kan inte ta de billigaste platserna, för vissa av våra skådespelare ser dåligt eller klarar inte av att sitta så högt.

Det hade varit väldigt kul att se en Peer Gynt-uppsättning, nu när alla kan berättelsen.

Intervju: Astrid M Källström

Foto: Christofer Martinson (evenemangsbilder), Astrid M Källström

Fritid och egna intressen hör ihop

Sedan nästan 30 år har Christofer Martinson jobbat med fritidsprogram för personer med funktionsnedsättningar. Tröttnat har han aldrig, tvärtom drivs han av samma energi och entusiasm som när han började sin yrkesbana 1984 som fritidsassistent på landstinget som då hade till uppgift att erbjuda fritidsaktiviteter till personer med funktionsnedsättningar.

”Det är så roligt att vara med under en så lång period och utveckla fritidsfrågorna. Det har ju verkligen hänt mycket i samhället under alla dessa år, man har lyft fram betydelsen av fritidsaktiviteter för människor med särskilda behov. Som jag ser det, har det varit en positiv trend ganska länge, men den har vänt de senaste åren – det har blivit tuffare igen”, menar Christofer Martinson när jag är

på besök i Södertäljes stadshus. Desto mer angeläget är det att arbeta vidare med att erbjuda aktiviteter som är roliga, avkopplande och stärker självförtroendet. Ett bra exempel för fritidserbjudanden som både är positiva för det fysiska och psykiska välbefinnandet är kommunens program inom dans och idrott som riktar sig till människor med funktionsnedsättningar.

Dansen har blivit väldigt populär bland fritidserbjudanden. Just att röra på sig och samtidigt vara nära sin danspartner tillgodoser grundläggande behov av att rent fysiskt röra på sig och skapar samtidigt socialt acceptabla ramar för närhet och beröring. Överfört i vetenskapliga termer är det hormonet oxytocin som utsöndras av kroppen vid till exempel beröring. Effekten är avkopplande och kan till och med upplevas som lyckorus. Den gör att vi lättare kan känna tillit till varandra, och underlättar att skapa relationer – dansen har alltså i jämförelse med andra motionsgrenar en tydligt hälsofrämjande och social funktion.

”På Södertälje Fritid har vi dans med levande musik på fredagar varannan vecka, på en stor danslokal som heter Trombon”, berättar Christofer Martinson. Han kommer ihåg att det var i slutet på 80-talet som kommunen drog igång dansen. På den tiden arrangerade Münchenbryggeriet i Stockholm ett stort dans-evenemang, som besöktes av personer med funktionsnedsättningar från hela Stockholms län. Det kunde vara upp till 600 personer, bland annat folk från Södertälje, minns han.

”Då tyckte jag, det var viktigt att starta någonting på lokalt plan, och vi startade dansen på gamla Folkets hus. På den tiden hade vi bara en enmansorkester, och det kom ett trettio-tal personer. Men det var begynnelsen, och sedan dess har dansen blivit väldigt populär. Nuförtiden är det FUB (Riksförbundet för unga, barn och vuxna med utvecklingsstörning) som ordnar det organisatoriska kring dansen, och jag är bara med som stöd”, förklarar Christofer.

Är det många boenden eller arbetstägare från Värnas verksamheter som kommer till danserna?

”Ja, det är många som deltar. Men det finns också *Rönneberga-dansen* som många från verksamheterna i Järna och omnejd uppskattar”, säger Christofer Martinson. Rönneberga-dansen arrangeras av *Studieförbundet Vuxenskolan* och äger rum på tisdagskvällar på Rönneberga Bygdegård. Medan dansen på Rönneberga organiseras som kursverksamhet – och alltså kräver viss planering – är det fritt att dyka upp på de aktiviteter som Södertälje fritid erbjuder i sitt tryckta kalendarium. Översikten som är en del av broschyren *Tips för din fritid* är lättorienterad tack vare piktogrammen som på ett enkelt sätt visar vilken aktivitet som är aktuell på vilket datum.

södertälje fritid

Christofer berättar om hur viktiga träffpunkter är för att skapa ett socialt nätverk utifrån egna intressen och menar att Allhusets *Onsdagscaféer* också är en bra plattform för att skapa sociala kontakter.

”Kamratskap är jätte viktigt. Jag har en tanke att skapa visitkort med bild och telefonnummer. Om man träffar en tjej på dansbanan eller caféet, skulle man kunna byta kort och med lite tur har man lagt grunden till en relation. Det skulle jag vilja vidareutveckla”, menar Christofer och problematiserar kring hur organiserad fritidsverksamhet för funktionsnedsatta brukar fungera: ”Många aktiviteter gör de funktionsnedsatta tillsammans med sina ’grannar’ i boendet. Men vi andra gestaltar vår fritid i regel inte med folk i bostadsområdet, utan gör det efter våra intressen. För funktionsnedsatta är det ofta avgörande var de bor, och det bestämmer fritidsaktiviteten. Jag skulle vilja se att fritidsaktiviteterna för funktionsnedsatta går mer efter personernas individuella intressen, exempelvis i idrott.”

Vad har Södertälje fritid att erbjuda inom idrott?

”Vi har exempelvis *Fotbollsfesten* som brukar äga rum i månadskiftet maj/juni, där alla kan vara med på sina egna villkor. Man kan sparka boll på många olika sätt, det fungerar till och med om man är beroende av en rullator. Dessutom kan man också vara med i hejarlacken! Inför Fotbollsfesten brukar det finnas tre träningstillfällen, där man kan öva och där indelning i olika lag sker. En annan stor grej är *Mälartouren i friidrott* som äger rum i augusti i Norrtälje. Tävlingen ingår i en friidrott-serie som omfattar Eskilstuna, Huddinge, Norrtälje och Västerås – fyra tillfällen, som är en enda turnering”, förklarar Christofer och tillägger att tävlingarna också har en viktig social roll, då idrotts-evenemang fungerar som stora mötesplatser för personer med lika intressen, vilket underlättar att knyta kontakter.

Och det finns fler erbjudanden i ett digert idrottsprogram: man kan under tre tillfällen träna för de så kallade

Tunaspelen i friidrott och slutligen delta i tävlingen som äger rum i Eskilstuna. Särskilt populärt bland personer med funktionsnedsättningar är Södertäljes *Äventyrsdag* som i år äger rum den 2 september och bjuder på mycket skoj i form av bland annat "vattenskidåkning med tuben", fiske, paddling, dykning, äventyrslopp. Men temat Södertälje fritid för tankarna också till en helt annan typ av evenemang, nämligen *Kul för dej å mej* – kulturveckan som kommunen årligen arrangerar.

Hur länge har ni haft kulturveckan i Södertäljes kommun?

"Kulturveckan har vi haft för 18nde gången i år. Anledningen att arrangera kulturveckan var att hitta till den lättlästa boken och att bekanta sig med

---

Den 2 september går "Äventyrsdagen" av stapeln med många roliga prova-på-aktiviteter.

---

kulturmiljön på biblioteket och konsthallen, och det är fortfarande vår motivation som arrangör. Vi är intresserade av att knyta till oss de antroposofiskt orienterade verksamheterna i Järna, för att samverka kring kulturveckan. I år var det så kul att Solberga by var med i programmet med flera punkter, både att de hade *Kroppens pedagogik* som personalutbildning och att de erbjöd ett studiebesök kring temat *Måla, reflexträna och klappa hästar*", sammanfattar Christofer Martinson några höjdpunkter från

Södertälje fritid

Kulturveckan ska vara av, med och för människor med funktionsnedsättningar.

årets kulturvecka. Det var elever från Foucault-gymnasiet som besökte Solberga, och enligt Christofer var de väldigt nöjda med utflykten. För tio år sedan arrangerades i samband med kulturveckan en utbildningsdag på Kulturhuset i Ytterjärna. Kommunen gestaltade programmet under förmiddagen, verksamheterna från Järna under eftermiddagen. "Det var ett fint arrangemang, och vi på Södertälje fritid är positiva till framtida gemensamma satsningar", säger han. Christofer berättar att kontakterna med Solberga by funnits sedan länge och att den antroposofiska verksamheten under ett år visade en av sina *Månadsfester* på bibliotekets hörsal, en lyckad föreställning, både för eleverna från Solberga

och publiken från skolorna i Södertälje. Andra Värna-verksamheter som under årets lopp haft gästspel i Södertälje är Saltå By med *Kalifens stork* och Haganäs musikteater med *Peer Gynt*.

Ett annat fint inslag i senaste kulturveckans program var uppträdandet av Xylofonorkestern "Stora blå", med musiker från en daglig verksamhet i Solna. Christofer berättar att orkestern bjöd på en musikupplevelse som var väldigt uppskattad. Han menar också att bland annat denna programpunkt återspeglar på ett tydligt sätt vad kulturveckan kan vara när den fungerar som bäst: Den ska vara av, med och för människor med funktionsnedsättningar, och samtidigt öppen och intressant för alla andra.

Efter alla dessa år som fritidsarrangör, vad är det för dig som håller gnistan vid liv?

"Vill man vara lite djärv kan man påstå att fritid är viktigare än skola, och jag menar att det ligger någonting i det. En del fritidsaktiviteter som vi erbjuder

är inte bara spännande och roliga utan innebär också en utmaning. Att klara av saker som verkar svåra att bemästra stärker självförtroendet”, säger fritids-samordnaren Christofer. Han menar att han ofta har upplevt att det nästan är en annan människa som kommer tillbaka från exempelvis Äventyrsdagen.

Vill man vara djävur
kan man påstå
att fritid är
viktigare än skolan.

”Med hjälp av en aktiv fritid och genom att våga sig fram, kan man ta stora kliv i sin utveckling – och ett starkt självförtroende gör att man lättare kan ta till sig kunskaper. På det sättet kan fritiden främja lärandet i skolan”, sammanfattar Christofer. ”En aktiv fritidsgestaltning är meningsfull för alla människor, med eller utan funktionsnedsättningar.”

Intervju: Astrid M Källström

Foto: Christofer Martinson (evenemangsbilder), Astrid M Källström

Galoscher, paraplyer & eldiga damer

Om Haganäs-arbetstagarnas besök i riksdagen

Ordet "fritid" väcker många positiva känslor och är en del av livet som har stor betydelse för de flesta av oss. Att kunna gestalta sin fritid kräver kunskaper, förmågor och intressen som hjälper till att välja bland det stora utbudet inom bland annat idrott, kultur, bildning och föreningsliv.

För människor med funktionsnedsättning spelar också en annan aspekt en stor roll, nämligen hur tillgängliga samhällets erbjudanden är. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som Sverige ratificerade hösten 2008, har till syfte att undanröja hinder som försvårar för personer med funktionsnedsättning att vara delaktiga i samhällslivet. Denna juridiskt bindande konvention leder tankarna lätt till fysiska barriärer som begränsar tillgänglighet till exempelvis lokaler. Men även kunskaps- eller informationsbrist kan hindra människor med särskilda behov att vara delaktiga i samhället som alla andra myndiga medborgare.

I höstas besökte Per Lodenius, riksdagsledamot för centerpartiet, verksamheterna på Haganäs och Klockargården,

för att göra sig en bild av hur livet för arbetstagare med funktionsnedsättning kan se ut i dagens samhälle med dess valmöjligheter inom boende och omsorg. Besöket väckte i sin tur intresse hos arbetstagarna på Haganäs att titta närmare på riksdagen, och Per Lodenius bjöd in gruppen. Sagt och gjort – några veckor senare stod arbetstagarna från Haganäs framför riksdagens portar och togs emot av sin personlige guide Per.

Konsten lämnar intryck

När jag i slutet av mars hälsar på i verksamheten på Haganäs, är minnena från besöket i Stockholm hos arbetstagarna fortfarande högst levande. Många gillar riksdagens högtidliga och eleganta framtoning i inredning och utsmyckning. "För mig var det intressant att

titta på så många tavlor och att känna på bänkarna, att få med sig känslan så att säga”, säger Nicklas och berättar att han själv är konstnär. Det som arbetstagarna fascineras mest av är bland annat Elisabeth Hasselberg Olssons 54 kvadratmeter stora konstverk *Riksväven* som visar ett böljande och vattenrikt fantasilandskap, inspirerat av Nordeuropas natur. Men även de talrika målningarna som föreställer Sveriges statsministrar har lämnat bestående intryck.

På vandringen genom riksdagens korridorer träffar Haganäs-gruppen centerpartiets ordförande Annie Lööf som hälsar välkommen, men som just då inte har tid för ett samtal. En höjdpunkt under visningen är besöket i fikarummet, där guiden Per visar var Fredrik Reinfeldt brukar sitta. Turen genom riksdagen innebär för vissa deltagare en del trösklar som det gäller att övervinna. Exempelvis var det allmänt uppskattade besöket i fikarummet med bullar och dryck förknippat med en stor

utmaning. Pelle, en av arbetstagarna, lider av höjdskräck och har väldigt svårt att ta sig uppför trappor. ”Men”, säger Sanna, ”det var enastående att Pelle klarade sig, att han kom uppför trapporna och kunde fika med oss.”

Moder Svea och skorstenen

”Kommer ni ihåg att vi lekte sammanträde?”, frågar Peter, som är medarbetare, och berättar att gruppen fick tillträde till ett sammanträdesrum, där partierna diskuterar frågor utanför plenisalen. ”Alla fick vara ett ombud för ett parti, och vi låtsades att vi tog ett beslut. Antingen så klubbade vi igenom eller så gjorde vi inte det.” Även om lekfullheten i det ögonblicket förmodligen haft störst betydelse för gruppen, har leken som andra rollspel en pedagogisk aspekt och förmedlar genom inlevelse en spontan förståelse för hur parlamentariskt beslutsfattande fungerar. Den stora plenisalen var, som jag får veta under samtalet, stängd med anledning av riksdagens öppnande dagen efter visningen.

fokus fritid: studiebesök riksdagen

Men vid sidan av minnena från alla dessa salar, korridorer och inredningsdetaljer är det berättelserna som arbetstagarna med glädje kommer ihåg. En anekdot från guidningen handlade om Moder Svea, rättare sagt om hennes bakdel. Statyn, som tronar på riksdagshuset, kom i kläm med en rykande skorsten som olyckligtvis hade installerats väldigt nära moderns steniga bak. Inte bara att den blev sotig, det syntes redan från fjärran håll en rökpelare ur denna eldiga dams bakre del! Renhållningen och Sveas ärbara rykte krävde sitt, så roten till det sotiga onda, en kakelugn samt skorsten, täcktes igen.

Även galoschsystemet, ett slags närvarokontroll i 1800-talets anda, återger besöksgruppen med stor förtjusning. Som Per Lodenius berättade så var de dåtida närvarorutinerna inte särskilt utstuderade och liknade mer en lätt och ledig överenskommelse bland "gentlemen". Tydligt var det brukligt att avläsa riksdagsmannens närvaro genom att titta om vederbörande hade ställt sina galoscher och sitt paraply i kapprummet. Man behöver inte mycket fantasi för att förstå att systemet utnyttjades av en och annan lättvindig politiker. Men slutligen åkte fiffelarna fast, när de personliga facken drunknade i ett hav av papper.

Skapa intresse för det politiska

Med tanke på det roliga i Per Lodenius berättelser, det mysiga med fikabröd och kaffe på riksdagens cafeteria och det vackra med alla granna konstverk tror jag att ett avspänt sätt att närma sig politiken kan sänka trösklar, stärka självförtroende och förhoppningsvis väcka intresse för politik och viljan att

påverka. Arbetstagarna från Haganäs har fått med sig en del informationsmaterial från riksdagen, i lättläst version och delvis med serieteckningar, som säkert tål att användas inför nästa riksdagsval. För även om en del arbetstagare är politiskt aktiva, engagerar sig för hjälporganisationer eller för att bevara minnet av förintelsen, så finns det andra som uttrycker en uppgivenhet inför det politiska.

"Det är så svårt att veta vem man ska rösta på. Under sista partiledardebatten så bestämmer man sig. Politikerna är så krångliga in i det sista, så man vet inte vad man ska rösta på. Sedan blir det i alla fall inte såsom tidigare sagts, och politikerna gör vad de vill. Så det spelar ingen roll, vad man röstar på, jag vet aldrig vem jag ska rösta på", avslutar Magnus diskussionerna om och på vilket parti man ska rösta. Visst, besvikelsen och argumenten är välbekanta. De låter som ett eko från vilket reportage som helst om valdeltagande och träffar en öm punkt i den representativa demokratins praktik.

Men det gäller att inte släppa taget – politisk bildning och kunskap om sina rättigheter är viktiga. Thomas Hammarberg, före detta generalsekreterare för *Amnesty International* och människorättskommissionär i *Europarådet*, drar oroväckande slutsatser efter ett långt arbete för mänskliga rättigheter. I Sveriges Radios program *Konflikt*, som sändes den 31 mars, ger Thomas Hammarberg sin syn på det aktuella läget för mänskliga rättigheter: Även om fler och fler stater erkänner de mänskliga rättigheterna, har i kölvattnet av de senaste konjunktursvackorna en

nedskrivning av grundläggande humanistiska värden ägt rum. Thomas Hammarberg menar att Europa har hamnat i ett slags värdekris som har lett till bristande respekt för utsatta grupper som bland annat människor med funktionsnedsättningar. Så även om Sverige ratificerat FN-konventionen för drygt tre år sedan, betyder åtagandet inte per automatik att de mänskliga rättigheterna gynnas av dagens samhällsklimat. Utifrån människorättsperspektivet, och med tanke på att varje medborgare

behöver ha möjlighet till samhällsorientering efter egna förutsättningar, är politisk bildning – och till det ska också ett besök på riksdagshuset räknas – en meningsfull och viktig satsning. Politisk bildning främjar delaktighet och ger kunskaper om rättigheter. Den kan slutligen bidra till en mer aktiv och individuell gestaltning av livet och fritiden.

Text: Astrid M Källström

*Foto: Camilla Svensk, Astrid M Källström
(i kronologisk följd)*

Per Lodenius om riksdagsbesöket

Under förra året fick jag möjlighet att besöka Haganäs och Klockargården i Järna. Som riksdagsledamot tycker jag det är viktigt att komma ut för att se och lära om vårt samhälle. Inte bara sitta inne i riksdagshuset och tycka och tro om hur det ser ut utanför stenväggarna.

Mina besök på Haganäs och Klockargården gav mig mycket, både glädje och tankar. Det bekräftade tydligt hur viktigt det är att fokusera på människans styrkor. Jag hade också glädjen att få återgälda lite av gästfriheten jag upplevde på mina besök, då arbetstagarare från Haganäs besökte mig på riksdagen. Där fick jag förutom att visa runt i riksdagens lokaler också berätta om mitt uppdrag och svara på frågor. Det blev intressanta och givande samtal. Hoppas att mina besökare fick ut åtminstone en bråkdel av det jag fått ut av kontakten med dem. Demokratins själva väsen handlar om alla medborgares rättigheter och möjligheter att vara delaktiga i beslut och i det pågående samtalet. För mig är det viktigt att möta människor för att lyssna och lära.

Per Lodenius, Riksdagsledamot för Centerpartiet, Kulturpolitisk talesperson

Det surrar på onsdagar på Saltå By

Det är onsdag eftermiddag på Saltå By. En tung bas surrar tydligt i den annars så vårlika stämningen med kvittrande fåglar och susande träd-kronor som vittnar om den varma årstidens ankomst.

Jag är på väg till byns replokal som ligger jämte Saltå Bys nya matsal. Ju närmare jag kommer lokalen, desto bättre kan jag urskilja de andra instrumenten, två elgitarrer, en för rytm och en för melodi, samt trummor som snyggt håller takten. Bara några meter från ingången hör jag slutligen också den aningen hessa sångrösten som ger musiken en skör och sträv klang, och jag anar, här spelas musik som ligger någonstans i gränslandet mellan folkrock och blues.

Det är *Salty River Boys*, Saltå Bys husband, som jag hälsar på denna onsdag eftermiddag. Bandet har spelat i åtta år tillsammans och består av de fyra medlemmarna Jonny, Isa, Kasim och Oscar som är elever i Saltåskolan. Jag står bland förstärkare, kablar, mikrofoner och olika pedaler och lyssnar till "riverblues" som bandet själv beskriver sin musikstil. De spelar ett antal låtar i replokalen, och jag undrar tyst för mig själv om jag kan känna igen några. Men nej, inte en enda verkar bekant, och jag frågar bandet om de överhuvudtaget spelar cover-låtar.

"Nej", säger gitarristen Jonny, "vi spelar bara egna låtar, och vi har faktiskt tio stycken på vår låtlista." Det är imponerande, och jag vill förstås veta om bandet har spelat live någon gång. "Självklart har vi", säger de nästan unisont, "senast i våras under Kulturveckan i Södertälje, och snart blir det en ny spelning på Saltå Bys skolavslutning i juni." Sångaren Stig Förde tillägger att två låtar, *Whisper in the day* och *Dreamlight*, ligger på popmusikens sociala nätverk *myspace*: www.myspace.com/saltyriverboys. Kanske ett första steg till ett framtida album? Isa, kan jag tänka mig, vill säkert ha några reggae-låtar med, om det skulle bli en inspelning någon gång i framtiden. Under mitt besök spelar han några reggae-riffs och berättar att en av hans idoler är reggae-ikonen Bob Marley.

I samband med mitt besök hos *Salty River Boys* träffar jag Christian Texier som håller i organiseringen av fritidserbjudanden på Saltå By. Han berättar om fritidsutbudet som finns i verksamheten: eleverna kan välja att spela gitarr, att

fokus fritid: salty river boys

dansa "Streetchance", att delta i matlagnings- eller målningskurs, att vara med i fotbollsskolan, att spela teater eller i ett band, och så finns det även möjlighet att ägna sig åt tennis eller basketboll. Medan Stig Förde, lärare på Saltåskolan, är ledare för rockgruppen och sångare i bandet *Salty River Boys*, leds de andra fritidsverksamheterna i stor utsträckning av extern personal från *Studieförbundet vuxenskolan* som Saltå By har ett väl fungerande samarbete med. Fotbollsskolans spelare tränas av en före detta proffsspelare, numera tränare för *Assyriska FF:s* ungdomslag.

Saltå By satsar medvetet på ett stort utbud av fritidsmöjligheter, för att kunna erbjuda sina elever valmöjligheter som är ett led i verksamhetens strävan att tillmötesgå ungdomarnas behov, möjliggöra ett individuellt liv och ge en bra start in i vuxenlivet. Christian menar att dagens elever vet bättre vad de vill och vågar i större utsträckning att ställa krav. "Utvecklingen hänger ihop med introduktionen av LSS-lagen 1994 som förde med sig en attitydförändring

inom omsorgsområdet och formulerade ett tydligt medborgarperspektiv", säger han och tillägger att fritidsaktiviteten inte bara ska stärka självförtroendet, utan den ska hjälpa eleverna att kunna njuta av livet.

Jonny i *Salty River Boys* ska nu i sommar sluta i skolan på Saltå By, och de andra bandmedlemmar undrar hur det ska gå för bandet då. Det kanske finns någon bland våra läsare som spelar gitarr? För dem som känner sig frestade finns möjlighet att lyssna på *Salty River Boys* på *myspace* och vid intresse ta kontakt med Christian Texier på Saltå By.

Text: Astrid M Källström

Bild: Salty River Boys, Astrid M Källström

Hästar stärker kropp och själ

Ridterapi är en aktivitet som kan upplevas ligga i gränslandet mellan skola eller arbete och fritid. Ridning, en av Sveriges mest populära idrottsgrenar, har förutom som sport också betydelse som behandlingsmetod inom till exempel sjukgymnastik och läkepedagogik.

Som ryttare lär man sig att hantera och rida hästar, vilket kan påverka självförtroendet, kommunikations- och initiativförmågan på ett positivt sätt, och så stärks samtidigt delar av bålmskulaturen, för att nämna några hälsofrämjande effekter som ridningen för med sig.

Inblicks reporter Ida Maria Hurtig hälsade på Johanna Pechmann som är ridterapeut och jobbar åt en del av Värnas verksamheter. Läs här Ida Marias intryck från besöket:

Vi, det betyder Daniel Hellstedt och jag, åkte hem till Johanna Pechmann en solig dag i oktober. Vi åkte dit för att intervjua Johanna om hennes ridterapi. På Johannas gård finns det inte bara hästar utan också tre kaniner, en hund plus en katt. Hunden heter Luna och är alltid där Johanna är. Tidigare bodde Johannas hästar på Solåkraby, men för ett år sen flyttade dom. Dom flyttade för att hästarna behövde mera plats att vara på.

Johanna har sex hästar som jobbar med ridterapi. Hästarna heter Barsiko och han är fyra år. Barsikos mamma heter Geijira och är tio år. Den hästen som Johanna har haft längst heter Borken och han är nu tolv år. Esteban är bara sju år och nyast i flocken. Anisett är tio år och ska kanske ha föl till våren. Sist men inte minst så är Nardus elva år.

Allt började med att Johanna 1999 kom till Mikaelgården för att hjälpa dom med ridterapi under tre veckor, och då växte drömmen om en egen ridterapi fram. Johanna kom tillbaka till Sverige. Hon säger själv att det var kärleken som hämtade henne hit. Hon började på Solåkraby och fick ha sina hästar där. Efter ett tag startade hon en verksamhet på prov. Det funkade så bra som hon aldrig trott. Nu kan jag leva på det, säger Johanna. Varje dag kommer det mellan tio och tolv elever till ridterapi. På lördagar brukar det vara mellan

sex och åtta elever. Många av eleverna kommer från Stockholm och några från Nyköping. Varje dag mellan klockan 8 och 9 så gör Johanna i ordning stallet. Hästarna får då sin morgonmat. Den enda svagheten som Johanna ser i sin verksamhet är att det inte finns någon som kan göra hennes jobb när hon är sjuk.

Vi ville veta lite mer om hur man tar hand om en häst. Johanna berättar att om en häst blir sjuk så får någon annan häst jobba så får den sjuka hästen vila under tiden. Det viktigaste för att en häst ska må bra är mat, vatten och motion. Hästen måste få springa, gå och klättra i skogen för att må bra. Hästarna mår bra också av att lära sig saker. På så sätt fungerar dom mycket som vi människor. Det som är viktigast för en terapihäst är att den är trygg och kan stå stilla. Johanna säger att dom sex åren som ridterapi var på Solåkraby

gjorde att hon samlade på sig massor av erfarenhet. Det gjorde att hon visste precis vad hon ville ha och vad hon behövde när dom flyttade till det nya stället.

Text: Ida Maria Hurtig

Inledning: Astrid M Källström

Foto: Daniel Hellstedt

Verksamheten heter *Ridterapi Novalis* och ligger i Skiljetorp. Ida Maria Hurtigs artikel har tidigare publicerats i Solåkraby's tidskrift *Inblick*.

ILG-dagen 2012

Temat på ILG-dagen, som ägde rum den 31 mars på kulturhuset i Ytterjärna, var *Livets röda tråd – att växa och åldras i gemenskap*. Årets värdverksamhet var Solåkraby som gav en fin inblick i boende, arbetsliv och fritid.

Sångkören *PåTonen* inledde dagen, följt av aktiviteter där man kunde välja att prova på tygtryck, vara med på stickcafé, spela shuffleboard, testa yoga eller gå på föreläsning.

Sammanfattningsvis kan sägas att ett gott liv för var och en utifrån sina egna förutsättningar och önskemål är ledstjärnan för Solåkraby. En anpassad och stimulerande miljö, förberedda medarbetare, gemenskap och glädje är ett sätt att försöka nå målet, vilket förmedlades till oss deltagare denna dag.

Som avslutning på dagen bjöds det upp till dans. Välkomna upp på en svängom önskade dansbandet *Grip Sound*, och oj vilket drag!

Ett stort varmt tack till alla för Er medverkan, tack för all tid och allt arbete inför och under ILG dagen 2012.

Ulla Iggsjö-Löfgren, ordförande, ILG:s styrelse

Foto: Astrid M Källström

Fritid och semester är olika saker

När jag tänker på fritid tänker jag på att lägga pussel. Det tycker jag om att göra. Jag tycker om att lägga pussel på hösten när det inte är ljukt ute. När det blåser och regnar ute.

Det är svårt att tänka vad andra gör på sin fritid. Dom gör så mycket olika saker.

Fritid och semester är två olika saker. På fritid stickar man eller spelar på datorn eller pusslar och är med kompisar. Och på semestern är man ledig fyra veckor och åker i väg på olika saker, med huset man bor på, och en del åker till sina föräldrar på sin semester. Det är det som skiljer på fritid och semestern.

Efter jag har jobbat då åker jag hem. Klockan fem äter vi, och på måndagar och onsdagar och i bland fredagar eller lördagar går jag och en medarbetare på ca en timmes promenad. Om vi går snabbt går det på en timme och fem minuter och sen blir det fika och sen blir det tv. Efter det går jag upp till mig och spelar på min dator och skypar med mamma. Det är min fritid.

Med somriga hälsningar

Stina Gulin, gästkrönikör från Inblick, Solåkrabyn

Foto: Solåkrabyn

Fakta – Fritid på Solåkrabyn

På måndagar på kvällen är det boule, shuffleboard, spel och curling.

På tisdagskvällar i vävstugan är det stickcafe.

På torsdagskvällar är det bingo i cafeterian.

Med ECCE i Lahtis 2011

Föräldrarepresentanter besökte Sylvia-koti i Finland

Tidigt på morgonen, onsdag den 18 maj, satte jag mig i bilen för att bege mig till årets ECCE-möte. Med färjan kom jag fram till Åbo på kvällen, tillbringade natten hos en bekant och fortsatte nästa morgon till *Sylvia-koti* i Lahtis. Jag var ensam på färden, ingen medarbetarrepresentant var med i år. Medan jag körde tackade jag försynen att jag tillbringat åtminstone någon vecka av de senaste 34 årens somrar i Österbotten i Finland. Där är befolkningen visserligen till stora delar svensktalande, men jag har lärt mig ett och annat ord och ortsnamn på finska. Det hjälpte mig nu när jag färdades i dessa trakter, där det inte finns en stavelse på annat än finska på skyltar och kartor.

Vid lunchtid på torsdagen hade alla ECCE-representanter kommit, från när och fjärran. Vi välkomnades av föreståndaren Hannu Outakivi. Han berättade att *Sylvia-koti* (Sylviahemmet) är en skol- och boendegemenskap som tar emot elever från hela Finland. Verksamheten är dock helt finsktalande, så elever som talar enbart svenska kan inte erbjudas plats*.

I bygemenskapen finns sju boningshus med sammanlagt 45 vård- och boendeplatser, skolhus, verkstäder och det vackra Sylviahuset för konst och terapiverksamheter. Här finns också ett gruppdaghem med högst tvåårig förskoleundervisning. Barn och ungdomar bor tillsammans med vårdpersonalen och deras familjer: fem till sju barn och två till tre skötare tillsammans med varje familj. Initiativet till att söka plats på *Sylvia-koti* kan komma från både föräldrar, lärare, kommunen och den egna läkaren. Sylviahemmet är medlem i Camp Hill-rörelsen och i Finlands *Vårdpedagogiska Förening*. Verksamheten startades 1956 av Ingrid och Carita Stenbäck och bedrevs i Jorvas och i Hyvinge innan den 1970 flyttade till Lahtis. Under de senaste 40 åren har verksamheten utvecklats och blivit en del av den internationella Camp Hill-rörelsen.

I tidigare artiklar har jag berättat om hur jag under mötesdagarna samlat alla föräldrarepresentanter för att tala om våra erfarenheter, våra barn och våra mer eller mindre besvärliga vägar till

På Sylvia-koti tillverkar man själv bänkar och bord för skolan. I Finland spelar man kantele. Här en variant för skolbruk tillverkad på Sylvia-koti. Bilderna till vänster visar verksamhetens interiör.

läkepedagogik och socialterapi för våra barn. I år fanns ingen tid reserverad i mötesschemat för denna träff, men det hindrade naturligtvis inte oss föräldrar från att träffas en kväll på eget bevåg. Vi passade på att särskilt välkomna ett holländskt par, som ersätter den tidigare holländske föräldrarepresentanten, och en ny föräldrarepresentant för Spanien och Portugal. Hon är finlands-svensk (!), har bott på Teneriffa under många år och har sitt numera vuxna barn i en verksamhet där.

De holländska föräldrarna berättade att det är svårt för dem, liksom för ILG, att organisera nya medlemmar i den holländska föräldraföreningen. Föräldrarna är helt upptagna av sina egna processer och av den verksamhet där deras

eget barn är, så krafterna räcker inte till för något annat. Vi har full förståelse. Den franska mamman som är jurist har invalts i ECCE:s styrelse. Det tror jag är mycket bra. Hon är duktig, påläst och erfaren. Och hon vet verkligen hur det är att arbeta i motvind. Enligt ECCE:s stadgar måste 51 procent av styrelsen vara föräldrar eller representera föräldraorganisationer.

De schweiziska föräldrarna ordnade en konferens på temat livskvalité i och utanför den läkepedagogiska och socialterapeutiska sfären. Konferensen var den 18 november 2011. Det ska bli intressant att vid nästa möte höra vad den konferensen gav. Tyvärr deltog inga finska föräldrar trots att mötet var i Finland. Detta berodde (enligt ett uttalande

ECCE rapport

från ECCE:s styrelse) på att det samtidigt var en annan konferens för föräldrar i Tammerfors. De tyska föräldrarna har inte någon representant, vilket är både oroande och märkligt, med tanke på vilken stor organisation de har.

Fidel Ortega Duenas, från Iberiska halvön, arbetar i en verksamhet på *San Juan*, Teneriffa. Där, liksom i hela Spanien och Portugal, arbetar man mest med vuxna. För närvarande har man 31 vuxna, 12 barn mellan två och fem år samt 65 barn som på olika sätt är knutna till skola och verksamhet på ett integrerat sätt. Man får mycket bra stöd lokalt men ingenting från staten. Fidel berättade att en verksamhet i Portugal, *Casa de Santa Isabel*, hade brunnit förra året och att flera personer hade skadats och dödats i branden. Man har nu svårt att hitta någon som är intresserad av att leda verksamheten där.

De ungerska representanterna berättade att deras verksamhet drabbades hårt av översvämningar förra året – de fick se fem års arbete försvinna i vattenmassorna. Återuppbyggnaden pågår. Man har för närvarande 14 boende och 104 personer som kommer till daglig verksamhet. Man har väveri, snickeri och ljusstillverkning. Dessutom driver man en gård med getter för osttillverkning. De som deltar i den dagliga verksamheten lär sig ett hantverk och förhoppningen är att de ska kunna klara sig någorlunda i samhället med de kunskaper de får. Elever från angränsande skolor får komma till verksamheterna som en del i sin undervisning. Deltagarna i den dagliga verksamheten lär ut sina färdigheter till traktens barn. Ett mycket bra initiativ tycker jag.

Den holländske medarbetarrepresentanten efterlyste större transparens av ECCE:s ekonomi. Medlemmarna måste få tydligare redovisat vad medlemsavgifterna används till.

Luk Zelderloo, generalsekreterare i EASPD** var inbjuden till vårt styrelsemöte. Jag nämnde för honom att ILG sänt en fråga till Förenta Nationerna om hur Sverige följer FN:s deklARATION om mänskliga rättigheter i de fall då till exempel en kommun vägrar att betala för en kommuninnevånare som vill bo och arbeta i annan kommun, till exempel från en kommun som inte har någon läkepedagogisk/socialterapeutisk verksamhet till en som har detta. Han blev mycket intresserad, och jag mailade dokumentet till honom. Även ECCE:s styrelse var intresserad, eftersom liknande svårigheter återfinns i flera medlemsländer.

Sedan förra mötet har Ungern, Spanien och Portugal blivit fullvärdiga medlemmar i ECCE.

Full av nya intryck, intressanta kunskaper och god, inhemsk mat med svamp, bär och vilt, vände jag åter mot Åbo och färjeresan hem till Sverige.

Text och foto: Deborah Ingves

* Finland är officiellt tvåspråkigt. Numera är ca 5 procent av befolkningen svenskspråkig, framför allt längs kusterna, både i söder och i väster.

** EASPD: European Association of Service Providers for Persons with Disabilities

Fritid norröver!

Hej,

jag heter Jim Sundquist och jag bor på ett gruppböende som heter Mariagården som ligger i Kassjö i Umeå. Jag tycker om att träna på ett gym i Umeå som heter Iksu. Jag tränar olika former utav gruppträning, till exempel Bodycombat, Aerobic Dance, Indoor Walking och Kondition/Styrketräning. (Träningen gör mig till en helt ny människa, ut med negativ energi och in med positiv energi).

När det börjar närma sig sommar och fisken vaknar till liv så tycker jag om att gå ner till sjön sent på kvällen när det är tyst och stilla och när det bubblar av aktivitet i sjön. Det roligaste jag vet är när gäddan hugger och jag får motstånd så att linan nästan går av och spöet böjer sig tungt så att det nästan säger pang, men bara nästan ...

Och så tittar han med sina panikslagna ögon rätt in i mina egna ögon. Och så säger det bara plums så är han tillbaka i friheten.

Jag tycker om socialt umgänge då man kan göra så mycket tillsammans, till exempel att gå på bio, äta på restaurang och bara umgås i en harmonisk miljö. Jag älskar att pyssla på med min ideella

förening på facebook som heter "Vi som är emot mobbning". Vi är en av Sveriges största föreningar som aktivt arbetar med mobbningsrelaterade frågor och hjälper och stöttar utsatta personer, men våran primära målgrupp gäller främst grundskola och gymnasieskola men i viss mån även andra verksamheter.

Jag tycker om att susa ner för skidbacken med slalomskidor och med snowboard. (Tänk på att alltid använda hjälm för att minimera olycksrisken). Jag älskar att lyssna på musik, men då jag är allätare när det gäller musik så är det svårt att plocka ihop ett urval, men jag tycker till exempel om punk, hipop, discostreet, reggae.

Nu säger jag hejdå och önskar alla läsare en fortsatt trevlig vår och en solig sommar.

Med vänliga hälsningar

Jim Sundquist, Mariagården

Syrsagården
Har en ledig plats

**Socialterapeutiskt
gruppboende och
dagcenter i lantlig
naturskön småländsk
miljö för LSS-
personkrets**

Annonsera i *LäS*

Helsida	4 000 kr
Halvsida	2 000 kr
Kvartssida	1 000 kr
Bankgiro	5020-5681

Vill du annonsera? Skicka in ditt material, gärna som pdf-fil, till sekreterare@varna.nu

LäS kommer ut två gånger per år, i regel i december och juni. Avvikelser kan förekomma.

Rättelse

I *LäS* nummer 15 avbildas på sida 33 en målning som saknar information om upphovsman. Det har visat sig att det är Hans Johannesson som har målat denna akvarell, illustrerande myten om Ariadne.

Vi ber om ursäkt för att en hänvisning till upphovsmannen uteblev i nummer 15. Bilden har i originalversion, se vänster spalt, ingen blå bakgrund.

Hösten 2012

- 2 – 3 juli Värna arrangerar tillsammans med Insam två frukostseminarier under *Almedalsveckan*. Temat är "Främja kreativ mångfald i allmännyttig verksamhet". Tid: 8.00 –9.30. Ort: Café Amalia, Hästgatan 3, Visby. Mer information på www.varna.nu
- 19 – 20 sept Förbundsmöte på Skogsgården Hajdes, Gotland. Tema på höstens möte är: Ledningssystem för kvalitetsutveckling i Värnas verksamheter.
- 8 – 12 okt Initiativ werden – Die Kunst des guten Handelns. Internationale Tagung für Heilpädagogik & Sozialtherapie på Goetheanum i Dornach, Schweiz. Mer information på www.khsdornach.org
- 22 nov Årets sista förbundsmöte äger rum i Järna-trakten. Tema och ort meddelas senare på www.varna.nu

Foto: Ivan & Astrid M Källström

**Trevlig och solig
sommar önskar
LäS-redaktionen
och
Värnas kansli!**

Värna – förbundet för läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheter

Värna är en sammanslutning av 45 läkepedagogiska och socialterapeutiska verksamheter som erbjuder boende, utbildning och arbete för barn, ungdomar och vuxna med särskilda behov.

Värnas syfte

Värnas syfte är att vidareutveckla arbetsmetoder i läkepedagogik och socialterapi samt att förmedla kunskaper om inriktningen. Läkepedagogik och socialterapi bygger på den antroposofiska människokunskapen som är spridd i ett trettio-tal länder och har funnits i Sverige sedan 1935.

Värna för dig

På vår hemsida www.varna.nu hittar du mer information om Värnas verksamheter. Här kan du se lediga platser och lediga tjänster. På hemsidan kan du även ladda ner vår verksamhetsförteckning.

Kontakta oss gärna för mer information:
Värnas kansli – sekreterare@varna.nu
08-551 715 30.

Vi värnar om

- Det unika i varje individ
- Lugn och balans genom tidsrytmer, färg, form, kost och språk
- Meningsfulla uppgifter och arbetsglädje

VÄRNA

Tunaindustriväg 2, 153 30 Järna www.varna.nu